

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
БУКОВИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КЛІНІЧНОЇ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ

Матеріали 86-ї підсумкової конференції науковців
Буковинського державного медичного університету

Чернівці, БДМУ
2005

О.М. Рак ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДИЧНИХ І ПАРАМЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ ІЗ ПОГЛЯДУ СЕМАНТИКИ	191
М.М. Сядоренко ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ....	196
В.Г.Синиця ДО ЕТИМОЛОГІЇ ДЕЯКИХ ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ	201
Н.М. Соловійова, А.М. Семисюк ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТИПОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛЕКСИКИ ПІДМОВИ ПАРАМЕДИЦИНИ	204
А.В.Ткач, Г.В.Навчук ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОМУ АСПЕКТІ.....	208
О.Б. Томілова НЕОЛОГІЗМИ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	215
І.Є. Томка ПРО ВЖИВАННЯ ДЕЯКИХ СУФІКСІВ ПРИ УТВОРЕННІ ФРАНЦУЗЬКИХ МЕДИЧНИХ ТЕРМІНІВ	219
В.А.Троянський ПРОБЛЕМА ЛЮДИНОЗНАВСТВА В СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ.....	223
О.В. Шкром'юк ОСОБЛИВОСТІ ФОНЕТИЧНОЇ АСИМІЛЯЦІЇ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ.....	227
Л.Б.Шутак УКРАЇНСЬКА МОВА: ДЕРЖАВНА МОВА ЧИ СУРЖИК?.....	230

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНОЗНАВСТВА В СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ КАРТИНІ СВІТУ

В.А.Троянський

Кафедра суспільних наук та українознавства
(зав. -проф. М.М.Сидоренко)

Буковинського державного медичного університету

На переломних етапах історії, зокрема за умов всебічної кризи суспільства, людинознавство складало проблему в різнопланових аспектах: а) структурних (економічні, соціальні, політичні, духовні моменти); б) генетичних (етнічні, родовідні особливості, менталітет); в) функціональні (світоглядні, індивідуально-групові, класові, загальнолюдські тощо). Різною мірою зазначені комплексні проблеми розроблялися вітчизняними та зарубіжними аналітиками впродовж тривалого часу. В Україні вони актуалізувалися: інтенсивно у 60-х роках минулого століття, проте методологія людинознавства потребує ще більшої уваги в наші дні у зв'язку із суттєвими змінами в стратегії теорії і практики державотворення.

Відомо, що ще в ХІХ столітті О.І.Герцен дорікав медикам за їх небажання формувати фундаментальну теорію людини. Посилання представників медицини на те, що ще не всі факти зібрані, він вважав безпідставними: всі факти людство не збере ніколи, а розрізнені моменти людинознавства малоцінні для їх впровадження.

Не випадково у Буковинському медичному університету все більшу питому вагу займають міжкафедральні комплексні дослідження людини. Такий підхід до людинознавства зумовлений об'єктивними процесами диференціації та синтезу наукових знань, формуванням „стикових” галузей, що відображається навіть на назві кафедр і курсів.

Проте звужені підходи характерні навіть тепер не лише до людинознавства, але й до світу як цілості. Якими б самодостатніми не були локальні картини світу (механічна, фізична, хімічна, біоло-

гічна, соціальна), будь-яке їх поєднання без методологічної стратегії не дасть картини Всесвіту та місця в ньому людини. З позиції багатовекторного відношення придатність граничних ідеалізацій і теоретичних моделей, синтезованих на основі цих ідеалізацій, у векторі одно- багатозначних зв'язків цих моделей з реальним світом, саме перевірка такої відповідності можлива з єдиних позицій при послідовному поглибленні пояснення широкого кола явищ природи [1].

Навіть у фізиці динаміка пізнання неминуче вела й веде до нового смислу фізичних картин світу – смислу теоретичної образності. Проте одночасно зберігається її основна функція – бути системою логічних форм, у якій осмислюється реальність досліджуваної галузі процесів. У природознавстві однією з вихідних ідей світобачення людини була і є ідея досконалості світу. В процесі формування багатофакторної парадигми локальні картини людинознавства сприяють переходу від емпіричного рівня моделювання до теоретичного. Ще М.Планк зосереджував увагу вчених на тому, що „наука є внутрішньо єдиним цілим... Насправді існує неперервний ланцюг від фізики і хімії через біологію і антропологію до соціальних наук, ланцюг, який у жодному місці не може бути розірваний, хіба що свавільно” [4]. Єдину наукову картину світу не слід ототожнювати з єдиною наукою, яка є фантомом утопічної свідомості. Сучасна картина світу – універсальна дослідницька програма і горизонт синтезу знань та інтеграції наук.

Наукова картина світу – горизонт пізнання в різних сферах науки, до якої прагнуть дослідники, вивчаючи певний фрагмент буття в широкому контексті.

Крім онтологічного аспекту, наукова картина світу має логіко-гносеологічний, методологічний, прогностичний, евристичний і т.д. Логіко-гносеологічний аспект зв'язаний з проблемами експлікації, раціоналізації, систематизації, аксіологізації. Оскільки в людинознавстві поєднуються гносеологічні, аксіологічні та праксеологічні моменти діяльності, важливого значення набуває методологія синтезу наукових знань у більш чи менш досконалий парадигмі щодо „вищого цвіту матерії” [3].

Світ – цілісність, людина в ньому – суперечлива єдність неживого та живого. Локальні картини світу щодо станів буттєвості в їх механічному поєднанні цілісності (структурної, генетичної, функціональної, соціальної) дати не можуть.

Єдина ж наукова картина світу – швидше можливість, ніж актуальність. Потенціальність її як певної константи сумнівна в параметрах людського існування в принципі.

У такому випадку парадигма метатеорії, до якої прагне філософія, включаючи в неї наукову картину світу, архетип мислення, стиль мислення виявляється динамічною моделлю. В метаморфозах людинознавства переконуємося постійно, як і в різнотипності його гносеологічних, етичних, психологічних, естетичних, релігійних, політичних, правових, духовних побудов.

Торкнемося певною мірою приблизної структури сучасної наукової картини світу, в якій людинознавство має зайняти свою особливу нішу.

Перехід від космоцентризму через теоцентризм до антропоцентризму зумовив різне бачення розумної істоти у Всесвіті. Вона зображувалася і нерозумним, хаотичним „малим світом” щодо макрокосму, і гріховним началом, і творцем, взірцем гуманності усього суцього. Тому й не дивно, що методологією всіх наук, які вивчають як „матерію першу”, так і „матерію другу” через відповідні акциденції для Аристотеля була формальна логіка. Френсіс Бекон переглядає статус силогізмів щодо якості нового знання, щодо картини світу, зважаючи на вроджені та набуті „химери”, „привиди” людської суб’єктивності. Рене Декарт чинить теоретичний опір англійцю аргументами про неспроможність фізики-механіки як методології людинознавства, оскільки фізика деформує живе. Натомість Декарт обґрунтовує парадигми математики як методологічні засади дослідження матеріальної і духовної субстанції, як єдино можливий стрижень людинознавства.

Діалектика Гегеля та антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха недооцінювали морально-гуманістичні установки людинознавства і навіть категоричний імператив І.Канта вимогами ґрунтовніших підходів до найзагадковішого об’єкта світу.

Діалектико-матеріалістична філософія відновлює людиноцентризм, актуалізує діалектику як методологію людинознавства. Разом з тим жорсткий економічний детермінізм нівелює особистість, сенс життя.

Антропологія ХХ – початку ХХІ століть дає суперечливі основи методології: біоетику, археологію, психологію, соціологію, культурологію тощо, перекреслює комплексне бачення проблеми.

„Важливу роль у процесі формування цілісної загальнонаукової картини світу має зіграти єдина методологія, пошуки якої здійснюються з урахуванням аксіологічного потенціалу наукового знання” [2]. Такої ж думки дотримується В.Стьопін: „Якщо коротко охарактеризувати сучасні тенденції синтезу наукових знань, то вони виражаються в намаганні побудувати загальнонаукову картину світу на основі принципів універсального еволюціонізму” [5].

Відсутність синтезу гносеологічних засобів елімінує навіть парадигму „фізична картина світу”. Про включення живого або не йдеться зовсім, або воно постулюється як „Органіка” у Гегеля після „Механіки” та „Фізики” у відомій праці „Філософія природи”. Отже, некоректність абсолютизації методів окремих наук особливо виявляється при вивченні біо- та ноосфери у їх взаємному зв’язку, взаємодії та взаємозумовленості. Така некоректність елімінує сучасні аспекти прикладної й теоретичної філософії, процеси формування інтертеорії, загальнонаукової картини світу, архетипу мислення, стилю мислення тощо, шкодить реалізації не лише методологічної функції загалом, але й експлікації, раціоналізації, систематизації.

Строкатість філософської теорії людини зумовлена крайнощами персоналізму, екзистенціалізму, прагматизму, герменевтики, структуралізму, космоцентризму та іншими варіантами людинознавства. Прокручення в розумінні та застосуванні діалектики як стратегії загальнонаукової картини світу певно матиме місце в параметрах людського існування як головний чинник абсолютизації окремих характеристик за рахунок інших.

Сучасна модель методології людинознавства може мати наступний вигляд:

а) центром ядра людинознавства є діалектика, її принципи, закони і категорії;

б) реалізація діалектики йде безпосередньо через метатеорію (зовнішній синтез людинознавства), а опосередковано – через інтеграцію (міждисциплінарний синтез наукових знань про людину);

в) більш віддаленими від „ядра” людинознавства є гносеологічні засоби біоетики, психології, педагогіки, історії, екології, демографії, правознавства, політології, соціології, економіки тощо, рівень і характер актуалізації проблем яких здатні наближати їх до центру, перетворювати в базові щодо інтертеорії.

„Периферію” моделі складають гносеологічні засоби окремих наук, які динамічно можуть мінятися місцями, наближатися до загальнонаукових, видозмінювати статус базових та „стикових” галузей.

Література. 1. Вовк С.М. Філософсько-методологічні основи формування механістичної картини світу // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2002. – Вип. 130: Філософія. – 120 с. 2. Марчук М.Г. Ціннісні потенції знання. – Чернівці.: Рута, 2001. – 319 с. 3. Ожеван М.А. Людський вимір науки та наукові „виміри” людини. – К.: Либідь, 1992. – 175 с. 4. Планк М. Единство физической картины мира. – М.: Наука, 1966. – 287 с. 5. Степин В. Теоретическое знание. – М.: Мысль, 2000. – 670 с.